

ỦY BAN NHÂN DÂN TỈNH QUẢNG NGÃI
SỞ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

ĐỖ VĂN PHU (Tổng Chủ biên) – NGUYỄN NGỌC THÁI – NGUYỄN MINH TUẤN (đồng Chủ biên)
PHAN ĐÌNH ĐỘ – LÊ HOÀNG NGUYÊN – VÕ THỊ THUYẾT – HÀ TẤN THỌ – HUỖNH TRUNG SƠN

TÀI LIỆU GIÁO DỤC ĐỊA PHƯƠNG TỈNH QUẢNG NGÃI

Lớp 6

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

Kí hiệu và hướng dẫn sử dụng sách

MỞ ĐẦU

MỞ ĐẦU

Giới thiệu một số nội dung liên quan đến chủ đề, định hướng việc tổ chức các hoạt động học.

KIẾN THỨC MỚI

KIẾN THỨC MỚI

Giải thích, cung cấp thông tin liên quan đến nội dung chủ đề.

LUYỆN TẬP

LUYỆN TẬP

Kiểm tra nhận thức của học sinh.

VẬN DỤNG

VẬN DỤNG

Vận dụng các kiến thức đã học để bày tỏ quan điểm của mình về nội dung qua nhiều hình thức: tham quan thực tế, trò chơi, nêu cảm nghĩ.

LỜI NÓI ĐẦU

Tài liệu Giáo dục địa phương tỉnh Quảng Ngãi lớp 6 bao gồm 8 chủ đề thể hiện những nội dung cơ bản của văn hoá địa phương, gắn liền với các hoạt động trải nghiệm cụ thể.

Mục tiêu biên soạn của tài liệu này nhằm trang bị cho học sinh những vấn đề cơ bản hoặc thời sự về văn hoá, lịch sử, địa lí, kinh tế, xã hội, môi trường, hướng nghiệp,... giúp học sinh hiểu biết về nơi mình sinh sống, từ đó giáo dục cho học sinh về đạo đức, lối sống, bồi dưỡng tình yêu quê hương, đất nước.

Tài liệu thiết kế theo từng chủ đề với cấu trúc *Mở đầu – Kiến thức mới – Luyện tập – Vận dụng* kết hợp với hình ảnh minh hoạ cụ thể, sống động, giúp học sinh dễ dàng tiếp cận nội dung cuốn tài liệu và thực hành các hoạt động một cách hào hứng, thoải mái, nắm bắt nhanh những thông điệp qua từng nội dung, hoạt động và vận dụng vào thực tế một cách tự nhiên, phù hợp, chính xác.

Ban biên soạn rất mong nhận được ý kiến đóng góp của quý thầy cô giáo, phụ huynh học sinh và bạn đọc để tài liệu đạt chất lượng tốt hơn trong lần tái bản sau.

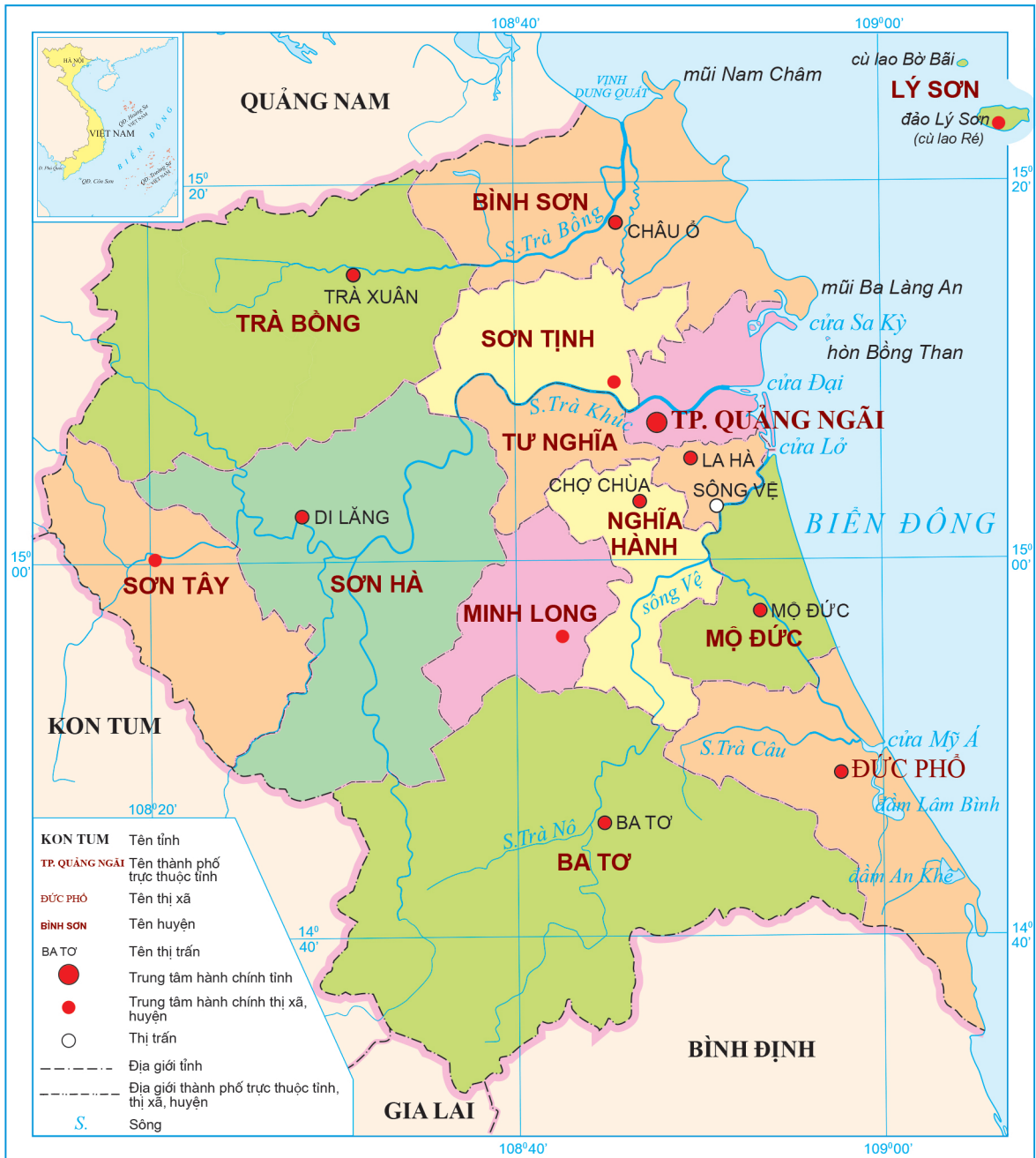
Trân trọng cảm ơn!

NHÓM TÁC GIẢ

MỤC LỤC

Chủ đề	NỘI DUNG	Trang
1	Vùng đất, con người Quảng Ngãi từ nguồn gốc đến thế kỉ X	6
2	Địa hình và sông ngòi ở tỉnh Quảng Ngãi	13
3	Hệ sinh thái trên cạn ở Quảng Ngãi	21
4	Danh lam thắng cảnh biển, đảo ở tỉnh Quảng Ngãi	26
5	Sự hình thành và phát triển cộng đồng dân cư ở tỉnh Quảng Ngãi	30
6	Món ăn truyền thống của Quảng Ngãi	34
7	Gìn giữ và phát huy danh lam thắng cảnh ở tỉnh Quảng Ngãi	40
8	Bảo vệ môi trường tự nhiên tỉnh Quảng Ngãi	46

LƯỢC ĐỒ HÀNH CHÍNH TỈNH QUẢNG NGÃI

CHỦ ĐỀ 1

VÙNG ĐẤT, CON NGƯỜI QUẢNG NGÃI TỪ NGUỒN GỐC ĐẾN THẾ KỈ X

Mục tiêu

Học xong chủ đề này, học sinh sẽ:

- Nhận biết được quá trình hình thành và phát triển vùng đất Quảng Ngãi từ nguồn gốc đến thế kỉ X.
- Trình bày được những nét chính về nền văn hoá Sa Huỳnh và văn hoá Chăm-pa ở Quảng Ngãi.
- Hiểu được mối liên kết giữa lịch sử Quảng Ngãi với lịch sử dân tộc.

MỞ ĐẦU

Quảng Ngãi ngày nay là một tỉnh thuộc vùng Duyên hải Nam Trung Bộ, có diện tích khoảng 5 135,2 km² trải dài theo hướng bắc nam trong khoảng 100 km, với chiều ngang theo hướng đông tây hơn 60 km. Phía bắc giáp tỉnh Quảng Nam với đường ranh giới chung khoảng 60 km; phía tây giáp các tỉnh Gia Lai, Kon Tum trên chiều dài khoảng 142 km dựa lưng vào dãy Trường Sơn; phía nam giáp tỉnh Bình Định với chiều dài khoảng 70 km; phía đông giáp Biển Đông với chiều dài khoảng 130 km và nhiều cảng biển; trong đó cảng biển Dung Quất mang tầm vóc của một cảng quốc tế.

Theo thư tịch cổ, Quảng Ngãi là một trong những địa bàn cư trú lâu đời của cư dân ven biển miền Trung, đây cũng là nơi giao thoa của các nền văn hoá Sa Huỳnh và văn hoá Chăm-pa, là vùng đất còn lưu giữ nhiều dấu tích của các nền văn hoá cổ xưa.

Hình 1.1. Bình hoa

Hình 1.2. Bát gốm

(Thuộc di chỉ Long Thạnh, Đức Phổ khai quật năm 1978)

Hình 1.3. Dọi xe chỉ

Hình 1.4. Muỗng rót đồng

Hình 1.5. Rìu đồng

(Thuộc di chỉ Bình Châu, Bình Sơn khai quật năm 2002)

Hình 1.6. Khuyên tai ba mấu bằng thủy tinh

Hình 1.7. Khuyên tai bốn mấu bằng đá Nephrit

Hình 1.8. Đền gốm

Hình 1.9. Dao sắt chuôi đồng

(Thuộc di chỉ Phú Khương, Đức Phổ khai quật năm 1923)

Tại sao nói Quảng Ngãi là tỉnh có nền văn hoá lịch sử lâu đời?

1. Văn hoá Sa Huỳnh ở Quảng Ngãi

Văn hoá Sa Huỳnh là một trong ba nền văn hoá cổ đại trên lãnh thổ Việt Nam (văn hoá Đông Sơn, văn hoá Sa Huỳnh, văn hoá Óc Eo), có niên đại cách ngày nay trên 3 000 năm và được đặt theo tên di chỉ khảo cổ học Sa Huỳnh (thị xã Đức Phổ, tỉnh Quảng Ngãi) – nơi đầu tiên phát hiện các di vật của nền văn hoá này vào năm 1909.

Hình 1.10. Một góc đầm An Khê (thị xã Đức Phổ), nơi đầu tiên phát hiện di chỉ văn hoá Sa Huỳnh

Hình 1.11. Làng cổ Gò Cỏ bên bờ biển Sa Huỳnh (phường Phổ Thạnh, thị xã Đức Phổ), nơi lưu giữ những dấu tích của văn hoá Sa Huỳnh

Qua các di chỉ khảo cổ học, các nhà nghiên cứu đã khẳng định đặc trưng của văn hoá Sa Huỳnh là hình thức chôn cất người chết trong chum, vò bằng gốm (mộ chum), kèm theo các đồ tùy táng. Qua các di vật sưu tầm được đã cho thấy những nét cơ bản trong đời sống vật chất và tinh thần của cư dân văn hoá Sa Huỳnh. Đó là nhóm người biết trồng trọt, đánh cá ven bờ biển, sử dụng vũ khí, công cụ lao động bằng đá (rìu, cuốc, bàn mài), xương động vật (mũi kim), bằng đồng thau (lao, mũi tên, lưới câu, dao găm, mũi giáo,...) và bước đầu biết đến đồ sắt. Ngoài ra, họ còn biết làm đồ gốm, thủy tinh, chế tạo đồ trang sức và sáng tạo nhiều dạng hoa văn độc đáo, đặc biệt là trên đồ gốm.

Hình 1.13. Mộ chum đặc trưng của văn hoá Sa Huỳnh

Hình 1.15. Mộ chum được trưng bày tại Nhà trưng bày văn hoá Sa Huỳnh

Hình 1.14. Đồ gốm khai quật năm 1978 tại di tích Long Thạnh (Đức Phổ)

Hình 1.16. Công cụ sản xuất đồ đá trong di tích Long Thạnh (Đức Phổ)

Hình 1.17. Đồ gốm thuộc văn hoá Sa Huỳnh được khai quật ở Long Thạnh (Đức Phổ)

2. Văn hoá Chăm-pa ở Quảng Ngãi

Từ thế kỉ II – X là thời kì người Chăm làm chủ và lập ra nhà nước độc lập – Vương quốc Chăm-pa ở dải đất ven biển miền Trung. Trong quá trình tồn tại và phát triển, cư dân Chăm đã để lại trên vùng đất Quảng Ngãi nhiều dấu tích của một nền văn hoá phong phú, độc đáo và đặc sắc với nhiều loại hình, trong đó nét nổi bật là đền tháp, thành luỹ và các tác phẩm điêu khắc,... phân bố từ đồng bằng ven biển đến vùng đồi núi – trung du.

Thành Châu Sa, phế tích tháp Chánh Lộ là những di tích tiêu biểu, đặc sắc thể hiện tài hoa, trí tuệ và sức sáng tạo của người Chăm trên vùng đất Quảng Ngãi.

Theo các nhà nghiên cứu, thành Châu Sa được xây dựng vào khoảng cuối thế kỉ IX và được Bộ Văn hoá – Thông tin (nay là Bộ Văn hoá, Thể thao và Du lịch) công nhận là Di tích lịch sử văn hoá quốc gia vào năm 1994. Thành Châu Sa hiện nay thuộc địa phận các xã Tịnh Châu, Tịnh An, Tịnh Khê, Tịnh Thiện (thành phố Quảng Ngãi, tỉnh Quảng Ngãi).

Niên đại xây dựng tháp Chánh Lộ được nhiều nhà nghiên cứu ước đoán vào khoảng thế kỉ X đầu thế kỉ XI, theo thời gian tháp bị huỷ hoại, đổ nát và đến nay đã hoàn toàn không còn dấu vết. Tên tháp gọi theo tên của làng Chánh Lộ thuộc phủ Tư Nghĩa, tỉnh Quảng Ngãi vào thời điểm cuối thế kỉ XIX đầu thế kỉ XX, nay là khu vực bệnh viện Sản – Nhi Quảng Ngãi, Phường Trần Phú, thành phố Quảng Ngãi.

Hình 1.18. Di tích thành Châu Sa ở thành phố Quảng Ngãi

Hình 1.19. Phù điêu nữ thần Srasvati, phát hiện tại tháp Chánh Lộ hiện trưng bày tại bảo tàng Điêu khắc Chăm – Đà Nẵng

1. Quan sát hình 1.14, hãy kể tên những địa phương đã phát hiện di chỉ của nền văn hoá Sa Huỳnh. Từ đó, nhận xét địa bàn phân bố văn hoá Sa Huỳnh ở Quảng Ngãi.
2. Hãy tìm hiểu thêm những dấu tích của văn hoá Chăm-pa còn tồn tại ở tỉnh Quảng Ngãi.

LUYỆN TẬP

1. Trình bày những nét chính về đời sống vật chất và tinh thần của cư dân văn hoá Sa Huỳnh ở tỉnh Quảng Ngãi.
2. Tại sao nói: Quảng Ngãi là cái nôi của nền văn hoá Sa Huỳnh? Theo em, việc tìm hiểu, nghiên cứu về văn hoá Sa Huỳnh có ý nghĩa như thế nào?
3. Miêu tả thành Châu Sa hoặc tháp Chánh Lộ qua những tư liệu mà em được đọc và tìm hiểu.

VẬN DỤNG

1. Nêu vai trò của nền văn hoá Sa Huỳnh, văn hoá Chăm-pa đối với lịch sử phát triển của vùng đất Quảng Ngãi. Theo em, cần làm gì để bảo tồn và phát huy các giá trị của nền văn hoá này?
2. Lập dự án theo nhóm để giới thiệu với bạn bè/ du khách về văn hoá Sa Huỳnh và văn hoá Chăm-pa ở tỉnh Quảng Ngãi.